

Люба-Ірина Горват
(Сату-Маре, Румунія)

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО
РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
У ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІЙ РУМУНІЇ
(ПОВІТИ: МАРАМУРЕШ І САТУ-МАРЕ)
У ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

У статті проаналізовано соціально-демографічне становище українського населення у північно-західній частині Румунії протягом ХХ – на початку ХХІ ст.

Ключові слова: українці, етнічна, лінгвістична, релігійна ідентичність, соціальні і демографічні аспекти.

В статье проанализировано социально-демографическое положение украинского населения в северо-западной части Румынии в течении ХХ – в начале ХХІ в.

Ключевые слова: украинцы, этническая, лингвистическая, религиозная идентичность, социальные и демографические аспекты.

This article is devoted to the social and demographic position of Ukrainian's in the north-western part of Romania at the ХХ – the beginning of ХХІ century.

Key words: ukrainian's, ethnic, linguistic, religious identity, social and demographic aspects.

Враховуючи суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в Румунії упродовж останнього десятиліття ХХ – початку ХХІ ст., актуальним для дослідників-етнологів, етносоціологів постає вивчення соціальних, етнічних, мовних, релігійних, демографічних аспектів життєдіяльності української національної меншини Північно-Західної Румунії. Українське населення здавна компактно проживало в сільській місцевості гірського повіту Марамуреш та у окремих населених пунктах низинного повіту Сату Маре. Місцеве українське населення зазвичай зберігає власну ідентичність, розмовляє діалект-

ною українською мовою, у своїй масі належить до православної релігійної конфесії. Як свідчить практика, місцеве українство швидко адаптується до нових цивілізаційних викликів в економіці, освіті, релігії, громадському житті. Тобто відбуваються певні метаморфози в їхній етнічній самосвідомості та національній свідомості. Саме тому ми обрали для себе предметом нашої студії соціально демографічні аспекти та етнічну, мовну, конфесійну ідентифікацію українства повітів Марамуреш та Сату Маре у контексті аналізу переписів населення, а особливо перепису 2002 р.

Основні завдання нашої студії полягають у наступному: 1) на основі доступних нам статистичних даних проаналізувати та порівняти кількісний склад міського та сільського населення повітів Марамуреш і Сату Маре, акцентуючи увагу на українській ідентичності Північно-Західного регіону Румунської держави; 2) на основі емпіричного матеріалу виявити соціально-демографічні аспекти, етнічні, мовні та конфесійну ідентичність на основі переписів населення а особливо перепису 2002 р., зробити теоретичні узагальнення та висновки.

На території повіту Сату Маре перша група русинів (українців) з'явилася у період 1336 – 1351 рр. Спочатку вони оселилися в гірських районах регіону Сату Маре, а потім спустилися звідти на південний захід.

У населених пунктах, де було атестовано слов'янське населення на початку XIX ст., сьогодні в деяких з них немає жодного українця, але, замість цього, етнічні українці емігрували з України та повіту Марамуреш, створюючи нові громади типу колоній. У минулі століття такі села, як Бочікау, Тарна Маре, Тарна Міка, Порумбешті, Валя Сяка, Турулунг, Берку, Пелеш, Лазурі, Халмеу, Ботіз, Местякан, Чідряг, частково були заселені українцями. В селах Пелеш, Валя Сяка, Турулунг, Халмеу, Местякан сьогодні вже немає українців.

У XX ст. в населених пунктах Мікула, Паулян, Децебал, Дакія, Траян, Думбрава, Чуперчені, Агріш, Лівада, Драгушені, Джелу з'явилися нові “колонії”. В селах Мікула, Чуперчені, Думбрава, Ботіз вивчення яких проводилося у рамках етнографічного дослідження, ініційованого Повітовим музеєм Сату Маре і фінансованого Міністерством культури та національної спадщини Румунії (завдяки особистої підтримки старшого радника пані Ярослави Колотило) “Українці північно-західної Румунії”, українці емігрували в XX ст. після Другої світової війни з українських сіл Марамуреша – Верхні Поляни, Русково Бистра, Красна, Вишня Рона. А в село Тарна Маре – хутір

Вагаш, перша українська сім'я емігрувала сюди приблизно 200 років тому з Хуста (Україна) на лісогосподарські роботи.

Слід також додати, що в селах і комунах Сату Маре, на відміну від повіту Марамуреш, які розташовані у гірській місцевості, де сільське господарство робилося тільки на невеликих ділянках з обмеженою посівною площею, географічні умови є більш сприятливі для обробітку землі, тут кращі умови для вирощування та кращі умови для життя українських сімей, які мігрували сюди. Однією з головних умов контексту “міграції” після Другої світової війни, до теперішнього часу, це економічна основа рівня життя щодо наступних питань: українські села в повіті Марамуреш, звідки вони прийшли, гірські села, розташовані на вузьких долинах, розкиданих або дифузного типу, сільськогосподарські землі нездатні забезпечити необхідні ресурси для харчування багатодітних сімей (7-11 дітей). Родючість орних земель низька і недостатня для їх розділу на всіх дітей, тому багато етнічних українців вибрали родючу рівнину Сату Маре.

Ще однією причиною міграції було, особливо в комуністичний період, відсутність близьких промислових центрів, єдині можливі робочі місця знаходилися тільки в гірських центрах Борша і Бая Борша, вирубка лісів (бутинарство) або сезонні роботи були на великих відстанях.

Це масштабне явище, навіть і сьогодні, пояснюється створенням “моделі соціальної поведінки”: перша сім'я, яка поселилася на рівнині Сату Маре з відразу видимими результатами у забезпеченні економічного зростання рівня життя, була взята в якості “моделі”.

Мараморощина – край із стародавньою історією, де з прадавніх часів проживають українці. Українці повіту Марамуреш складають компактні ареали більшості населення комун Поляни, Кривий, Русково, Вишня Рона, Бистра (села Бистрий, Красна, Вишівська Долина), Ремети, Великий Бичків (села Луг над Тисою, Кричунів, Великий Бичків, Тиса). Багато з них документально засвідчено у XIV ст. разом з румунськими селами. Навидимо один приклад: село Русково атестовано документально – кінець XIII – перша половина XIV ст. [11, с. 37]

Таблиця № 1.

Зміна чисельності українців Румунії за переписами населення [13].

Повіти / Роки	1930	1956	1966	1977	1992	2002
Марамуреш	19 249	25 435	29 060	32 723	36 653	34 027

Сату Марє	3 439	483	905	1 146	1 320	1 556
Всього (по Румунії)	45 875	60 479	54 705	55 510	65 472	61 098

Цифрові дані табл. № 1 засвідчують, що українська ідентичність повіту Марамуреш на сучасному етапі є найвищою в Румунії. У відсотковому плані – це 55,7% від кількості всіх українців Румунії. Саме тут за результатами переписів населення 1930, 1956, 1966, 1977, 1992 рр. кількість українців неухильно збільшувалася. Водночас у 2002 р. перепис зафіксував меншу кількість українців порівняно з 1992 р. Така сама ситуація й на загальнодержавному рівні (Див. табл. № 1). На наш погляд, дається взнаки еміграція місцевого українства, яка має соціально-економічно основу. Поряд із переселенням у низинні повіти держави, збільшується кількість трудових мігрантів, основні потоки яких спрямовуються у Іспанію, Грецію, Португалію, Бельгію тощо.

Порівняно з гірським повітом Марамуреш повіт Сату Марє навпаки виділяється зростанням числа українського населення. Якщо у 1956 р. тут ідентифікувалося тільки 483 українці, то за переписом 2002 р. їх кількість перевищує 1,5 тис. осіб.

Як ми переконалися під час польових етнологічних досліджень упродовж 2001 – 2007 рр., кількісне зростання місцевого українства відбулось за рахунок внутрішньої міграції українців з повіту Марамуреш (в основному з сіл Поляни, Кривий, Русково). Це пояснюється тими ж економічними факторами – більша кількість орної землі, краща можливість працевлаштування та ведення власного підсобного господарства, а також за рахунок збільшення народжуваності серед українських сімей та із-за їх приєднання до неопротестантських конфесій та заселення інших нових сіл такі як: Ардуд, Сату Мік та інші (Анна Грездак, інформатор: село Мікула, повіт Сату Марє, 67 років)[1].

З'ясувавши кількісний склад українства звернемось до більш детального аналізу етнічних, мовних та конфесійних реалій у повітах Марамуреш та Сату Марє. Для того, щоб краще збагнути проблему ідентифікації за допомогою математичних підрахунків ми проілюструємо в табличних варіаціях окремо міських та сільських жителів повітів, насамперед їхню етнічну та мовну ідентичність.

У табл. № 2-3 ми представили етнічний та мовний склад міського населення повіту Марамуреш. Підрахунки дозволяють констатувати, що етнічні та мовні параметри ідентифікації українців відрізняють-

ся. Так, серед міських жителів повіту Марамуреш виявляється 1 964 українці (0,73%). Найбільше їх проживає у містах Сігету Мармаціей (1 225 чол.), значно менше у Бая Марє (351 чол.) та Вішеу де Сус (274 чол.). Невеликі групи – від чотирьох до двох десятків осіб української ідентичності проживають у містечках Бая Спріє, Сейні, Борша, Кавнік (Див. табл. № 2).

*Таблиця № 2.
Етнічний склад міського населення повіту Марамуреш
за результатами перепису населення 2002 року [8].*

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Municipii și orașe (total)	268 277 (52,6%)	224 526 (83,7%)	35 815	1 964 (0,73%)	56 (0,02%)	3 636	1 879	388	13
Місто Сігету Мармаціей	41 219	32 867	6 513	1 225 (2,97%)	10 (0,02%)	448	101	53	2
Місто Бая Марє	137 921	114 213	20 459	351 (0,25%)	46 (0,03%)	2 092	475	275	10
Місто Вішеу де Сус	16 879	14 878	530	274 (1,62)	0	70	1 113	14	0
Місто Бая Спріє	16 609	12 469	3 441	45 (0,27)	0	576	55	22	1

Місто Сейні	10 105	8 083	1 780	33 (0,33%)	0	141	61	7	0
Місто Борша	26 984	26 263	522	21 (0,07%)	0	115	49	14	0
Місто Кавнік	5 205	4 205	911	14 (0,27%)	0	54	18	3	0
Місто Тиргу Липуш	13 355	11 548	1 659	1	0	140	7	0	0
Повіт Марамуреш (всього)	510 1091* (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34 026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19

* Матеріали статистичного збірника "Recensământul Populației și Locuințelor 18 martie 2002. Vol. IV. Structura Etnică și Confesională" на відміну від даних Дирекції статистики в місті Бая Маре вказують число 510 110 чол., відповідно українців – 34 027 чол., тому у табл. № 9 з'являється на 1 особу більше, ніж у попередніх табличних даних.

Інший аспект, який ми бачимо у вищевказаній таблиці, є поява в переписі населення 2002 р. русинів.

Відносно русинського населення повіту Марамуреш, то було всього 56 чоловік, які декларували свою приналежність до русинської національності. Як показує офіційна статистика саме у містах повіту ідентифікувалося 56 осіб русинів, натомість у сільській місцевості їх взагалі немає (Див. табл. № 2-3)! Такі дані кардинально суперечать поширеними заявами лідерів світового русинського руху щодо наявності в Румунській державі понад 30 тис. русинів [12, с. 8, 11]. Так, Павло Роберт Магочі у праці "Народ нізвідки: Ілюстрована історія карпаторусинів" на карті некритично окреслює територію проживання русинів у межах населених пунктів повіту Марамуреш, називаючи

приблизну, розрахункову кількість – 34 тис. осіб, яка “мали би бути” русинами. Поряд з цими “розрахунками” перепис 2002 р. чітко зафіксував 257 русинів у всій Румунії [6, с. 10; 14, с. 9]. З них, як ми бачимо, тільки 56 осіб у “потрібному” ідеологам русинства гірському повіті та 19 чол. у низинному повіті Сату Маре.

На нашу думку, варто б запитати думку самих жителів гірських україномовних ареалів повіту, організувати польові етнологічні дослідження. Наш досвід подібних студій підтверджує факт, який констатував перепис 2002 р. – жителі сіл ідентифікуються українцями, навіть необізнані у своїй більшості з русинською ідентичністю. Цікаво, що з 56 русинів всього повіту Марамуреш – 46 мешкає у Бая Марє, а 10 – у Сігету Мармаціей (Див. табл. № 2). Із 46 русинів міста Бая Марє вважають рідною русинську мову 34 особи, а з 10 русинів Сігету Мармаціей тільки двоє (Див. табл. № 3). Якщо ж ознайомитися з мовою, якою частково публікується видання “Русинська віра” Культурним Союзом русинів Румунії (голова – Георгій Фірцак), то можна чітко констатувати, що це – звичайна українська мова [7, с. 3]. Таким чином, русинська ідентифікація в Румунії становить фіаско. Русинська ідентичність у повіті Марамуреш це – етнополітичне підгрунтя.

Таблиця № 3.

Мовний склад міського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [10].

Населені пункти повіту	Кількість населення / Мови	Румунська	Угорська	Українська	Русинська	Ромська	Німецька	Інші	Недекларовані
Municipii și orașe (total)	268 277 (52,6%)	228 926 (85,33%)	34 623	1 536 (0,57%)	36 (0,01%)	1 533	1 412	198	13
Municipiul Sighetu Marmației	41 219	33 442	6 415	975 (2,36%)	2 (0,004%)	305	50	28	2

Municipiul Baia Mare	137 921	116 821	19 686	254 (0,18%)	34 (0,02%)	733	241	141	11
Oraș Vișeu de Sus	16 879	15 031	529	232 (1,37%)	0	45	1 035	7	0
Oraș Baia Sprie	16 609	13 059	3 299	39 (0,23%)	0	167	34	11	0
Oraș Seini	10 105	8 175	1 761	6 (0,05%)	0	141	20	2	0
Oraș Borșa	26 984	26 389	445	14 (0,05%)	0	102	26	8	0
Oraș Cavnic	5 205	4 314	868	14 (0,27%)	0	4	4	1	0
Місто Тиргу Лапуш	13 355	11 695	1 620	2 (0,01%)	0	36	2	0	0
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	425 558 (83,42%)	44 906	33 505 (6,56%)	36 (0,007%)	4 381	1 476	234	13

Водночас за мовним складом міське населення повіту Марамуреш на 0,57% україномовне. Українську мову як рідну визнають 1 536 осіб, що менше за реальну кількість осіб, які ідентифікувалися українцями (Див. табл. № 3). Україномовна ідентифікація знижується у всіх означених у таблицях населених пунктах. Парадоксом виступає містечко Тиргу Липуш, де за переписом 1 українець, а 2 осіб визнали рідною мовою українську.

Таблиця 4.
Динаміка чисельності населення комун повіту Марамуреш
з компактним проживанням українського населення [2, с. 50, 163].

	Комуни / Роки переписів населення	1930		1956		1966		1977		1992	
		Всього:	З них українців	Всього:	З них українців	Всього:	З них українців	Всього:	З них українців	Всього:	З них українців
Русково		3 158	2 045	3 164	2 944	3 741	3 500	4 324	4 072	5 183	4 913
Кривий		1 743	1 480	2 877	2 843	3 400	3 262	4 074	3 938	4 853	4 762
Поляни		5 644	4 750	6 298	6 081	7 651	7 086	8 776	8 357	10 561	10 240
Вишня Рона		4 154	2 385	4 331	3 422	4 773	3 885	5 124	4 346	4 982	4 350
Великий Бичків		4 662	2 177	3 612	2 505	4 035	2 566	4 585	2 826	4 681	2 922
Бистра		1 922	1 399	4 424	3 950	5 473	4 811	5 062	4 606	4 902	4 402

Ремети	2 544	1 385	2 602	1 853	2 741	1 973	3 003	2 280	3 241	2 553
Всього:	23 827	15 621	27 308	23 598	31 814	27 083	35 148	30 425	38 403	34 142

Українці складають компактні ареали більшості населення комун Поляни, Кривий, Русково, Вишня Рона, Бистра (села Бистрий, Красна, Вишівська Долина), Ремети, Великий Бичків (села Луг над Тисою, Кричунів, Великий Бичків, Тиса).

Як бачимо з табл. № 4 населення комун з компактим проживанням українців упродовж 30–90-х рр. ХХ ст. поступово збільшувалося.

За переписом населення 1930 р., в селах повіту Марамуреш зареєстровано 15621 українець із загальної кількості 23827 чоловік.

У переписі населення від 1956 р., зареєстровано зростання чисельності українського населення у селах, де українці проживають компактно: 23598 українців порівняно з 15621 українцем, зареєстрованим у попередньому переписі.

Інша ситуація у селі Великий Бичків, де відмічається зниження загальної кількості населення: з 4662 жителів, зменшується до 3612. Всупереч тенденції зниження загальної чисельності населення, кількість українців зросла з 2177 осіб до 2505. Це пояснюється тим, що особи інших національностей, ніж українська, емігрують в інші місця, а українці оселяються тут.

У 1966 р. залишається та ж ситуація, що і в попередніх переписах населення щодо сіл з найбільшою кількістю українців, а саме Верхні Поляни, де українці жили компактною – 7086 осіб із загальною кількістю населення в 7651 чоловіка. На протилежному полюсі знаходиться село Ремети, яке нараховує 2741 особу, з яких 1973 є українцями. Слід зазначити, що загальна чисельність населення, як і українське, для періоду 1956–1966 рр. має тенденцію зростання.

У переписі населення 1977 р. також відзначається тенденція збільшення числа осіб, ніж зареєстрованих під час попереднього перепису населення у компактных українських селах повіту Марамуреш.

Село Верхні Поляни залишається на першому місці з точки зору загальної чисельності населення, у тому числі і українського населення, а село Ремети – це село з найменшою кількістю етнічних українців і населення в цілому.

Згідно з даними, зібраними в ході перепису населення 1992 р., відзначається загальне збільшення кількості українців повіту Марамуреш до 34 142 осіб. Також значно збільшилась кількість етнічних українців в компактних українських селах повіту Марамуреш. Село Верхні Поляни залишається на першому місці з кількістю в 10240 жителів українців, а Ремети, як і в попередні роки, на останньому – 2553 українці. Поясненням цьому може бути те, що у Реметах багато змішаних шлюбів з румунами та угорцями, багато українців особливо молоде покоління, втрачають свою етнічну ідентичність і мову.

Слід підкреслити, що у селі Бистра, загальна кількість населення зменшується на 160 осіб. Це явище можна спостерігати стосовно і українського населення, яке має тенденцію зниження, їх кількість менше на 204 особи в порівнянні з попереднім переписом населення. Це може бути пояснено трудовою міграцією з сільських районів у міські, в повіті Банат, Сату-Маре і на Захід.

Подібна ситуація залишається і в переписі населення 2002 р., коли в селі Бистра зареєстровано тільки 4021 українця. Це зменшення числа українців можна пояснити вище вказаними явищами.

Порівнявши дані табл. № 4 і № 5 у розрізі комун наочно підтверджується попередній висновок про зменшення кількості українців повіту Марамуреш. Отож, у всіх сільських населених пунктах упродовж 30 – 90-х рр. ХХ ст. українське населення чисельно зростало, а за період 1992 – 2002 рр. у всіх комунах відбувалось зменшення чисельності українства.

Таблиця № 5.
Етнічний склад сільського населення повіту Марамуреш
за результатами перепису населення 2002 року [8].

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Комуни (всього)	241 832 (47,4%)	193 879 (80,17%)	10 476	32 062 (13,26%)	0	5277	75	57	6

Barsana	6 352	6 342	4	6 (0,1%)	0	0	0	0
Vadu Izei	2 856	2 849	1	6 (0,21%)	0	0	0	0
Vișeu de Jos	5 282	2 197	2	6 (0,11%)	0	75	1	0
Tăuții- Măgherăuș	6 713	5 660	968	4 (0,05%)	0	70	7	4
Sisești	5 479	5 457	13	4 (0,07%)	0	0	5	0
Calinești	3 410	3 404	2	4 (0,11%)	0	0	0	0
Recea	5 591	5 255	253	3 (0,05%)	0	77	2	1
Baiut	2 699	1 620	1 066	2 (0,07%)	0	1	9	1
Giulești	3 366	3 359	1	2 (0,05%)	0	4	0	0
Remetea Chioarului	3 003	2 405	431	2 (0,06%)	0	164	1	0

Salsig	3 176	3 025	13	2 (0,06%)	0	136	0	0	0
Săliștea de Sus	5 196	5 185	3	1	0	7	0	0	0
Satulung	5 409	4 555	110	1	0	739	1	1	2
Suciu de Sus	6 222	5 979	145	1	0	97	0	0	0
Somcuta Mare	7 708	6 810	167	1	0	722	3	5	0
Rozavlea	6 124	6 111	0	1	0	11	1	0	0
Poienile Izei	1 028	1 027	0	1	0	0	0	0	0
Moisei	9 023	9 011	4	1	0	0	7	0	0
Grosi	2 533	2 508	24	1	0	0	0	0	0
Dumbravița	4 499	4 479	8	1	0	11	0	0	0
Budești	3 470	3 466	3	1	0	0	0	0	0
Boiu Mare	1 276	1 274	0	1	0	0	0	1	0
Bogdan Voda	3 411	3 403	2	1	0	0	0	5	0
Băița de Sub Codru	1 919	1 897	2	1	0	19	0	0	0
Ardusat	2 543	2 518	16	1	0	8	0	0	0

Copalnic-Mănăstur	5 838	5 584	22	1	0	227	1	1	2
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34 026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19

Порівнявши дані табл. № 4 і № 5 у розрізі комун наочно підтверджується попередній висновок про зменшення кількості українців повіту Марамуреш. Отож, у всіх сільських населених пунктах упродовж 30 – 90-х рр. ХХ ст. українське населення чисельно зростало, а за період 1992 – 2002 рр. у всіх комунах відбувалось зменшення чисельності українства.

За результатами перепису населення 2002 р. найбільш компактні у етнічному плані – комуні Кривий (97,7% українців з загального числа мешканців), Поляни (96,6%), Русково (94,3%), Бистра (біля 91%), Вишня Рона (86,5%), Ремети (майже 74%), Великий Бичків (біля 60%).

У таблиці відзначено, що у українських компактних селах, як наприклад у селі Поляни, проживає найбільша кількість етнічних українців (9696 чол.), а в селі Ремети – найменша (2260 чол.).

В інших населених пунктах, як засвідчують статистичні дані табл. № 5 українці проживають дисперсно: від одного-двох десятків осіб (Кимпулунг ла Тіса, Нижня Рона, Окна Сугатаг, Сарасиу, Ульмень) до декількох осіб у селах Сепинца, Петрова, Леордіна, Барсана, Ваду Ізеї, Вішеу де Жос та ін.

Аналізуючи мовну ідентифікацію сільського населення повіту Марамуреш, доводиться знову констатувати прикметну різницю у кількості українців та осіб, які визнають українську мову рідною мовою. Так, якщо у сільській місцевості Марамуреша проживає 32 062 українці, то українську мову як рідну визнають 31 969 чол. Зменшення кількості україномовних спостерігаємо у всіх селах (Див. табл. № 6). Парадоксом є тільки угорськомовне село Кимпулунг ла Тіса, україномовних виявилось на 1 особу більше (24 особи), ніж задекларованих українців (23 особи). Як видно з табл. № 6, в умовах іноетнічного середовища задекларована ідентичність 1 особи в селах Giulești (Джулешті), Săliștea de Sus (Силіштя де Сус), Poienile Izei (Поєніле

Ізей), Moisei (Мойсей), Grosi (Гроші), Budești (Будешті), Voiu Mare (Бою Маре), Ardușat (Ардусат) взагалі зникає. Отже, в таких умовах відбувається мовна асиміляція, а згодом настає реідентифікація (зміна етнічної ідентичності).

Слід зазначити, що в міру просування від компактних українських сіл кількість українців зменшується, у багатьох румунських селах все менше людей декларували себе українцями.

Багато з тих, хто залишає компактні українські села і переселяється в інші регіони, втрачають свою етнічну ідентичність і природно інтегруються в румунську або угорську громаду.

Таблиця № 6.

Мовний склад сільського населення комун повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [10].

Населені пункти повіту	Кількість населення / Мови	Румунська	Угорська	Українська	Русинська	Ромська	Німецька	Інші	Недекларовані
Комуни (Всього l)	241 832 (47,4%)	196 632 (81,3%)	10 283	31 969 (13,21%)	0	2 848	64	36	0
Кривий	4 761	101	7	4 636 (97,37%)	0	15	0	2	0
Поляни	10 033	269	62	9 685 (96,53%)	0	13	0	4	0

Русково	4 854	180	3	4 567 (94,08%)	0	0	0	0	0
Бистра	4 423	400	3	4 019 (90,86%)	0	0	0	0	0
Вишня Рона	4 698	215	419	4 055 (86,31%)	0	0	6	3	0
Ремети	3 058	372	418	2 259 (73,87%)	0	5	3	1	0
Великий Бичків	4 468	1 465	366	2 630 (58,86%)	0	0	2	5	0
Кимпулунг ла Тіа	2 484	456	1 994	24 (0,96%)	0	10	0	0	0
Rona de Jos	2 110	2 071	1	17 (0,8%)	0	21	0	0	0

Sisești	5 479	5 470	6	3 (0,05%)	0	0	0	0	0
Calinești	3 410	3 409	0	1	0	0	0	0	0
Recea	5 591	5 345	241	2 (0,03%)	0	1	2	0	0
Baiut	2 699	1 657	1 036	1	0	0	5	0	0
Giulești	3 366	3 361	1	0	0	4	0	0	0
Remetea Chioarului	3 003	2 571	430	1	0	0	1	0	0
Salsig	3 176	3 078	8	2 (0,06%)	0	88	0	0	0
Săliștea de Sus	5 196	5 188	1	0	0	7	0	0	0
Satulung	5 409	4 629	98	1	0	680	0	1	0
Suciu de Sus	6 222	6 099	122	1	0	0	0	0	0
Somcuta Mare	7 708	6 917	136	1	0	646	2	6	0
Rozavlea	6 124	6 115	0	1	0	7	1	0	0
Poienile Izei	1 028	1 028	0	0	0	0	0	0	0
Moisei	9 023	9 014	3	0	0	0	6	0	0

Grosi	2 533	2 513	20	0	0	0	0	0	0
Dumbravița	4 499	4 493	5	1	0	0	0	0	0
Budești	3 470	3 467	3	0	0	0	0	0	0
Boiu Mare	1 276	1 275	0	0	0	0	0	1	0
Bogdan Voda	3 411	3 404	1	1	0	0	0	0	0
Băita de Sub Codru	1 919	1 900	4	1	0	14	0	0	0
Ardusat	2 543	2 531	12	0	0	0	0	0	0
Copalnic-Mănăstur	5 838	5 738	19	1	0	80	0	0	0
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	425 558 (83,42%)	44 906	33 505 (6,56%)	36 (0,007%)	4 381	1 476	234	13

Це стається тому, що змінюється мовне середовище. Не маючи з ким поспілкуватись на рідній мові, не маючи церкви, освіти на рідній мові і міжлюдських відносин, які проходять на румунській та угорській мовах, українець поступово втрачає лінгвістичну і етнічну ідентичність.

Щодо русинського населення в сільському середовищі повіту Марамуреш, то воно просто не існує.

Об'єднуючи дані таблиці 2 і таблиці 5 можна побачити, що у містах повіту Марамуреш ідентифікували себе русинами тільки 56 осіб, з яких 46 проживають в місті Бая Марє, а 10 – в м. Сігету Мармаціей, а в селах не існує жодного русина. Пояснення у вищевказаних таблицях 2 і 3.

Перейдемо до більш детального аналізу етнічного та мовного складу поселень повіту Сату Марє.

Як бачимо з табл. № 7, найбільша чисельність міських українців повіту зосереджена у м. Сату Марє (271 чол.), менше – у м. Карей (24 чол.), м. Негрешті-Оаш (12 чол.) та м. Ташнад (11 чол.). Внаслідок природної та соціокультурної асиміляції (міжетнічні шлюби з місцевими румунами та угорцями, румуномовне виховання та освіта, зрештою самостійна відмова від рідномовної ідентичності) частка українців у містах повіту поступово зменшується. Таке зменшення міського українства відбувалось упродовж 1930 – 1992 рр. За статистичними даними, у м. Сату Марє у 1930 р. проживало 488 українців, переписи населення 1956 та 1966 рр. зафіксували вже 149 осіб з українською ідентичністю; у 1977 р. – 178 чол., у 1992 р. – вже 312 українців, а 2002 р. кількість знову спадає до 271 чол. [3].

*Таблиця № 7.
Етнічний склад міського населення повіту Сату Марє
за результатами перепису населення 2002 року [8].*

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Municipii și orașe (total)	161 722	94 487 (58,42)	62 016 (38,34%)	318 (0,2%)	9	2 4121	1 455	1 002	28
Municipiul Satu Mare	115 142	66 638	45 287	271	8	1 115	1 110	691	22
Municipiul Carei	23 182	9 634	12 596	24	1	385	282	254	6
Oraș Negrești Oaș	13 870	13 194	553	12	0	72	13	26	0

Oraș Tășnad	9 528	5 021	3 580	11	0	840	50	26	0
Județul Satu Mare (total)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1 556 (0,42%)	19	13 478	3 827	3 048	36

З даних табл. № 8 добре видно, що сільське українське населення повіту Сату Маре проживає дисперсно. Найбільш чисельна українська комуна – це Мікула (621 українців, що майже 40% всіх українців повіту Сату Маре). Втім, ця чисельність становить тільки 16,41% від кількості жителів комуни (38,43% складають румуни та 38,48% угорці).

Відносно (біля 5%) населена українцями комуна Доба (136 чол.), в основному – це жителі села Паулян (115 українців) та Траян (18 чол.). У селі Дечебал (комуна Ветіш) проживає 101 українець; в селі Чуперчен (комуна Ботіз) – 65 українців; у Мофтину Мік (комуна Мофтин) – 49 чол.; у селі Думбрава (комуна Лівада) – 32 чол. Внаслідок природного скорочення та еміграції зменшилась кількість українців у поселенні Тарна Маре (27 чол.), адже у 50-х рр. ХХ ст. тут офіційно мешкало біля 100 українців [3]. У селі Ботіз самоідентифікувалися 22 українці; у селі Еріу Сенкрай – 19 чол.; у Гілвачі – 16 осіб; у селі Ветіш – 13 чол.; в селі Агріш – 12 чол.; Мофтину Маре та Ратешть – по 10 осіб.

Таблиця № 8.
Етнічний склад сільського населення повіту Сату Маре
за результатами перепису населення 2002 року [3; 8].

Сільські комуни повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекла- ровані
Comune (total)	205 553	121 590 (59,15%)	67 218 (32,7%)	1 238 (0,6%)	10	11 066	2 372	2 051	8

Andrid	2 681	1 369	1 145	1	0	161	1	4	0
Arđud (Ардуд)	6 486	4 025	1 304	10	0	730	288	129	0
Barsau	2 519	2 516	0	2	0	0	1	0	0
Beltiug (Белтюг)	3 278	1 234	1 094	18	0	438	280	214	0
Biħad	7 544	7 377	40	2	0	83	3	39	0
Botiz (Ботіз)	4 863	2 406	2 236	99	0	105	8	9	0
Craidoroĭ (Крайдо- ролц)	2 188	1 256	692	39	0	188	7	6	0
Crucisor	2 541	2 231	78	1	0	200	31	0	0
Culciu	4 013	1 896	1 997	1	0	108	3	8	0
Doba (Доба)	2 784	1 838	535	136	6	265	3	1	0
Foieni	1 882	53	1 045	1	0	769	0	14	0
Halmeu	7 314	2 696	4 049	2	0	555	11	1	0
Lazuri	5 362	789	4 297	6	1	253	10	6	0
Livada (Лівада)	7 004	2 409	4 221	41	0	317	5	10	1
Micula (Мікула)	3 783	1 454	1 456	621	2	245	2	3	0

Moftin (Мoftin)	4 328	2 484	1 377	80	0	207	75	105	0
Odoreu	4 854	3 365	1 300	3	0	168	14	4	0
Oraşu Nou	6 862	4 349	2 370	1	0	136	2	4	0
Pauleşti	4 359	1 888	2 063	5	0	395	5	3	0
Pişcolt	5 263	2 020	796	4	0	433	3	7	0
Sanislau	5 195	1 885	2 830	4	0	345	56	70	5
Săuca	1 468	745	514	1	0	208	0	0	0
Supur	4 677	2 993	1 340	1	0	328	13	2	0
Tarna Mare (Tarna Mare)	3 718	3 333	1 69	27	0	166	23	0	0
Terebeşti	1 578	1 061	101	4	0	376	15	21	0
Tiream	2 358	1 137	694	4	0	190	185	148	0
Turulung	3 845	1 226	2 128	2	0	350	110	29	0
Valea Vinului	2 268	2 213	21	2	0	18	4	10	0
Vama	3 669	2 591	994	1	0	74	6	1	0
Vetiş	4 475	2 183	2 050	115	1	116	4	1	0
Viile Satu Mare	3 242	1 348	1 495	2	0	379	11	7	0

Județul Satu Mare (total)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1 556 (0,42%)	19	13 478	3 827	3 048	36
---------------------------	---------	------------------	------------------	---------------	----	--------	-------	-------	----

Як бачимо з даних табл. № 7-8 кількість русинів нараховує 19 осіб. Зрештою, ця цифра є також парадоксальною ситуацією. До прикладу, порівнявши цю мізерну кількість із поданими голосами за Культурний Союз русинів Румунії (голова – Георгій Фірцак) до депутатського складу парламенту 26 листопада 2000 р. Так, по всьому повіту Сату Марє за Союз українців Румунії віддали голоси 354 чол., а за Культурний Союз русинів Румунії – 321 чол. [4]. Прикметно, що 112 голосів віддали жителі міст Сату Марє (68 чол.), Карей (13 чол.), Негрешті-Оаш (17 чол.), Тишнад (14 чол.). У багатьох поселеннях повіту Сату Марє, де взагалі не мешкають українці або ж русини фіксуються голоси за Культурний Союз русинів Румунії. Виникає питання: якою є природа цього явища – етнокультурна чи суспільно-політична?

Отже, кількість українства у повіті Сату Марє є досить незначною порівняно з гірським краєм Марамуреша. Через брак необхідної інформації щодо мовної та конфесійної ідентичності українців кожного населеного пункту Сату Марє доцільним буде порівняння загалом мовної ідентичності українства повітів Марамуреш та Сату Марє на фоні повітів, де фіксується етнічна ідентичність найвищою мірою (Сучава, Ботошани, Тіміш, Караш-Северін, Арад, Тульча).

Таблиця № 9.

Мовний склад українського населення за результатами перепису населення 2002 року [13].

Загальна кількість українського населення	Українська	Румунська	Угорська	Російська	Німецька	Інші мови	
Повіт Марамуреш	34 027	33 425 (98,23%)	549	35	1	15	2

Повіт Сату Маре	1 556	1 183 (76,02%)	352	17	4	-	-
Повіт Сучава	8 514	7 796 (91,56%)	708	1			
Повіт Тіміш	7 321	6 259 (85,49%)	1 041	3	13	1	4
Повіт Караш-Северін	3 526	3 221 (91,34%)	297	1	5	1	1
Повіт Арад	1 741	1 317 (75,64%)	409	4	2	1	8
Повіт Тульча	1 279	750 (58,63%)	506	-	22	-	1
Повіт Ботошани	896	871 (97,2%)	24	-	1	-	-
Всього (по державі)	61 098 (100%)	56 116 (91,84%)	4 540	149	226	24	43

Як засвідчують статистичні підрахунки, українці повіту Марамуреш найбільшою мірою визначають рідномовну ідентичність – 98,23% – найбільший показник по всій Румунії.

В той же час українство повіту Сату Маре втрачає рідномовну ідентичність. Визначили рідною українську мову тільки 76% українців (Див. табл. № 9). Відбувається мовна асиміляція українства.

За конфесійною ідентичністю населення повіту Марамуреш у своїй більшості ортодоксальне (майже 80%), поширені римо-католицька, реформатська (серед угорців) та греко-католицька конфе-

сійні ідентичності; популярними наразі постають неопротестантські течії – п'ятидесятництво, адвентизм, баптизм (Див. табл. № 11). Що стосується українського населення Марамуреша, то воно на 81,6% ортодоксальне, поширення набувають неопротестантські течії п'ятидесятництва, адвентистів сьомого дня та ін. (Див. табл. № 10).

Аналізуючи конфесійний склад переважно українськомовного сільського населення повіту Марамуреш, можна зробити висновок про повсюдне домінування православної конфесійної ідентичності. Як засвідчують дані табл. № 12, у населених пунктах Поляни, Кривий, Русково досить потужними постають громади п'ятидесятників. Поширені громади адвентистів сьомого дня: в Полянах (318 чол.), Кривову (155 чол.), Реметах (138 чол.), Рускові (91 чол.).

Таблиця № 10.

Конфесійний склад українського населення за результатами перепису населення 2002 року [13].

Загальна кількість українського населення		Ortodoxa	Romano-catolica	Greco-catolica	Reformata	Penticostală	Adventistă de ziua a șaptea	Baptista	Deosebit (alta religie, atei, nedeclarată)
Повіт Марамуреш	34 027	27 776 (81,62%)	74	658	56	3 524 (10,35%)	767	48	1 124
Повіт Сагу Маре	1 556	784 (50,38%)	9	25	5	576 (37%)	75	9	73

Натомість у повіті Сату Маре стрімкого поширення набуває конфесія п'ятидесятників (37%), ортодоксальна релігія тут представлена наполовину (50,38%) від загальної чисельності українства повіту.

Своєрідною є конфесійна ситуація в с. Кимпулунг ла Тіса, де існує чисельна греко-католицька громада (353 чол.). За свідченнями респондентів тут відбуваються паралельні богослужіння румунською, угорською, церковнослов'янською мовами, на фоні угорсько мовного середовища побутує українська колядка [5].

Таблиця № 11.
Конфесійний склад населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [9].

Загальна кількість населення		Ortodoxa	Romano-catolica	Greco-catolica	Reformata	Penticostală	Adventistă de ziua a șaptea	Baptista	Deosebiri (alta religie, ateii, nedeclarată)
Municipii și orașe (total)	268 277	198 260	25 843	14 011	14 920	6 742	757	1 795	5 949
Comune (total)	24 1832	199 439	4 493	14 171	5 888	8 926	2 886	740	5 289
Total	510 109	397 699	30 336	28 182	20 808	15 668	3 643	2 535	11 238

Проведені нами польові етнологічні обстеження жителів досліджуваної території засвідчують, що місцеве українство, переходячи на неопротестантську ідентичність втрачає етнокультурну специфіку. Відбувається перехід на румуномовну церковну службу, губиться народна духовно-культурна традиція; "українці-покаїти" відмежовуються від основного ядра українства краю. Як наслідок "дрейф" конфесійної ідентичності породжує асиміляційні тенденції у середовищі місцевого українства.

Отже, проаналізувавши статистичний та документальний матеріал, можна зробити наступні узагальнення та висновки: Що у північно-західній Румунії найбільша кількість українців проживає в повіті Марамуреш, в основному в компактних гірських селах.

Із-за важких соціально-економічних умов в цих регіонах, частина з них мігрувала в міста Бая-Маре, Сігету Мармаціей, але більшість з тих, хто вирішив залишити свої рідні села, мігрували у Банат або Сату Маре. Ось чому, в деяких населених пунктах повіту Сату Маре в другій половині ХХ ст., кількість українських громадян починає зростати.

Таблиця № 12.

Конфесійний склад українського сільського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [9].

Населені пункти	Загальна кількість	Ortodoxa	Romano-catolica	Greco-catolica	Reformata	Penticostală	Baptista	Adventistă de ziua a șaptea	Deosebit (alta religie, atei, nedecarată)
Поляни	10 033	8 176	62	77	1	1 377	0	318	22
Русово	4 854	4 194	2	5	1	550	0	91	11
Кривий	4 761	3 028	1	1	42	1 490	2	155	42
Вишня Рона	4 698	3 427	402	226	11	27	35	9	561
Великий Бичків	4 468	3 430	378	368	14	25	6	21	226
Бистра	4 423	4 160	0	81	1	4	0	75	102
Ремети	3 058	2 281	249	133	33	31	0	138	193

Кимулунг ла Тіса*	2 484	555	313	353	1 108	1	1	41	112
----------------------	-------	-----	-----	-----	-------	---	---	----	-----

* Примітка: с. Кимпулунг ла Тіса вказується з огляду на мадяризовану українську етнічність та побутування тут греко-католицької конфесійної ідентичності.

Ця міграція в інші райони Румунії пов'язана з кращими соціально-економічними умовами в районах рівнини, де вони можуть практикувати диверсифіковане землеробство на великих площах, де легше з робочими місцями.

Ще одним напрямком української еміграції з Марамуреша, а сьогодні й із Сату Маре, є Захід (країни ЄС та США). Але імміграційний феномен є тільки тимчасовим, тому що всі ті, які виїхали, повертаються додому, тому що вони зареєстровані у всіх переписах, які проходили в другій половині ХХ ст.

Ще однією проблемою є втрата мовної та культурної ідентичності українського населення, особливо українців повіту Сату Маре, тому що тут їх життя проходить в іншому середовищі за умови сильного впливу з боку румунського і угорського населення. У Марамуреші втрата культурної ідентичності не настільки виражена, як в Сатмарі, тому що тут українці живуть в компактних селах, де ще зберігаються українські звичаї і традиції. Тим не менше, в цих селах починає з'являтися вплив угорського та румунського населення, тому що і тут з'являються неопротестанська релігія, змішані шлюби, тощо.

Для ілюстрації цього наведемо приклад: угорськомовне село Кимпулунг ла Тіса – україномовних жителів виявилось на 1 особу більше (24 особи), ніж задекларованих українців (23 особи). Отже, із всього матеріалу видно, в яких умовах відбувається мовна асиміляція, а згодом настає реідентифікація (зміна етнічної ідентичності).

Українство повітів Марамуреш та Сату Маре в сучасних умовах соціально-економічних та громадсько-політичних трансформацій опинилось у вирі складних етнодемографічних, етносоціальних та етнокультурних процесів. Внаслідок міграційних процесів відбулось деяке скорочення чисельності українців повіту Марамуреш (більш як на 2,5 тис. чол.) та певне збільшення (більш як 200 чол.).

Існує неспівпадіння етнічної та мовної ідентичності українства Марамуреша та Сату Маре. Особливо це стосується останнього повіту, де внаслідок дисперсності майже на $\frac{1}{4}$ українці визнають рідною румун-

ську, частково угорську, російську мови. Вкрай актуальною залишається штучна проблема русинської ідентичності в досліджуваній території. Офіційна статистика Румунії засвідчує, що русинська ідентичність фіксується у містах. Дані наших польових етнологічних обстежень практично не фіксують такої ідентичності серед селян, за винятком людей, які зазнали відповідної агітації в сучасних обставинах. Отже, виникає питання про практичний сенс функціонування товариства русинів. Актуальною проблематикою є зміна конфесійної структури українства, яке переймає ідеї неопротестантських громад п'ятидесятників, баптистів, адвентистів сьомого дня, свідків Єгови тощо.

Вважаємо за необхідне надалі вивчати етнодемографічні зміни в середовищі місцевого українства. Насамперед, задля перспективної розробки узагальненого моніторингу соціально-економічного, освітнього, конфесійного життя української національної меншини Північно-Західної Румунії у XX – на початку XXI ст.

Джерела та література:

1. Етнографічне дослідження “Українці північно-західної Румунії”. Повітовий музей Сату Маре (Румунія).
2. Куреляк В. Українці Румунської Мараморощини / В. Куреляк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 184 с.
3. Особистий архів голови повітового філіалу Союзу українців Румунії Михайла Мачоки (м. Сату Маре).
4. Особистий архів голови повітового філіалу Союзу українців Румунії Михайла Мачоки (м. Сату Маре), спр. “Rezultatele alegeților generale din 26 noiembrie 2000 pentru Camera Deputaților, pe localități”.
5. Польові етнологічні дослідження автора. Запис на цифровий диктофон “Sanyo” 17 серпня 2007 року. Свідчення Ірини Боботи (1935 р.н.), жительки с. Кимпулунг ла Тіса повіту Марамуреш.
6. Трайста М. Русини – фальшива декорація на політичній сцені Центральної Європи / М. Трайста // Український вісник. – 2007. – № 7-8 (квітень). – С. 8–11.
7. Фірцак Г. Політична декларація культурного товариства русинів Румунії / Г. Фірцак // Руська віра (Credința Rusină). – 2003. – № 5. – С. 3.
8. Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuitorilor (2002). Populația stabilă după etnie.
9. Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuitorilor (2002). Populația stabilă după religie.
10. Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuitorilor (2002). Populația stabilă după limbă maternă.

11. Horvat V. Ruscova. O comună ucraineană din Maramureș / V. Horvat, L. Horvat, Ed. Limes, Ed. Lekton. – Zalău, 2005.
12. Magoci P.R. Poporul de niciunde: Istorie în imagini a rutenilor carpatici / P.R. Magoci. – Ujgorod : Editura lui V.Padeac, 2007.
13. Recensământul Populației și Locuințelor 18 marție 2002. Vol. IV. Structura Etnică și Confesională / Institutul Național de Statistică. Editura "Revista Română de Statistică".
14. Traista M. Pseudocongresul rutenilor / M. Traista // Curierul Ukrainian. Seria noua. – 2007 (Iulie). – № 99–100.